

ИТАЛО КАЛВИНО НАСЛЕДСТВОТО НА ДРАКОНИТЕ

Превод от английски: Никола Захариев, 1990

chitanka.info

1980 г.

Както толкова други неща, и проучването на диалектите във Франция започва от Наполеоново време. През 1807 г. статистическата дирекция при Министерството на вътрешните работи организира анкета във всички префектури: целта е да се състави сборник от версиите на притчата за блудния син на различните наречия и местни говори. След по-раншни опити (например сборник от неделни проповеди) се спират в последна сметка на този епизод като основен текст, който така, както е разказан в Евангелието от свети Лука, предлага елементи на простота, универсалност и терна лексика на всекидневието. По време на Реставрацията статистическата дирекция е разтурена, но изследванията продължава Кралското дружество на антикварите, което успява да събере триста версии.

Тези сведения вече се достатъчни, за да видим доколко проблемите на изучаването на народната култура във Франция се поставят по-различно, отколкото у нас. Във Франция многообразието на местните култури лежи скрито зад плътното надмощие на културното и езиково единство на нацията (докато в Италия пропорцията е обратна) и подтикът да се опознае този скрит свят се поражда от съзнанието, че той е на път да изчезне. Самите исторически темпове на устойчивост са различни във Франция и Италия: у нас до вчера изглеждаше, че традиционните обичаи и манталитет са неизкореними, но след това изведнъж започнаха да изчезват; във Франция те скоро стават маргинални, но като такива се запазват за дълго.

Уредената в Гран Пале в Париж изложба под название „Минало за настояще: Изкуства, Традиции, Наследство“ е посветена на етнографското преоткриване на Франция през епохата на Просвещението, когато Енциклопедията придава стойност и създава каталог на инструментите и начините на производство в „механичните занаяти“.

До таблата, посветени на занаятите, е изложен истински стан за чорапи заедно с изключително красиви образци на чорапи от бродирана коприна, произвеждани в XVIII век. „Станът за производство на чорапи е една от най-сложните и важни машини, които притежаваме — се казва в коментара на Дидро. — Можем да я

схванем като логично разсъждение, чийто извод е производството на продукта.“

Същевременно решителна стъпка прави Кралското земеделско дружество, когато пастирът, дотогава възпяван в буколическата поезия и другите изкуства, става обект на техническо обучение с наръчници от рода на „Трактат за вълнодайните животни, или Начини за отглеждане на стадата“ (1770) или „Наставления за пастирите и собствениците на стада“ (1782). И в това отношение уредниците на изложбата редом са поставили с писмените документи и инструменти от практическия живот: в нашия случай кучешки нашийници с железни шипове или овчарски геги с лъжица на края за хвърляне на буци пръст върху непослушни овни.

Етнографи станали неволно и лекарите от Кралското медицинско дружество, които изследвали селата с цел да установят причините и разпространението на епидемиите и професионалните болести. Техните „медицински топографии“ съдържат описания на трудовата среда и начина на живот на селските семейства и занаятчии като плетачки на дантели, духачи на стъкло и др.

Френската революция, въздигаща народа на гребена на историята, не прави много да го опознае конкретно, независимо от усилията на един оригинален учен, какъвто е бил абат Грегояр, който се опитвал да използва мрежата от местни „патриотични дружества“, за да разпространи своя въпросник за диалектите и селските обреди и обичаи. В действителност революцията не може да не установи разликата в културното равнище на градските плебеи (санкюлотите, въоръжени с пики) и селяните (въоръжени със сърпове) и обявява „дивата Франция“ за остатък от миналото, осъден на премахване. Изобщо от двата аспекта на културата на Просвещението, от една страна, на линеарен обединяващ напредък и от друга — на подробното опознаване на разнообразието и неговите причини, Революцията прегръща само първия съгласно логиката на якобинската концентрация.

Възобновеният интерес към втория аспект ще дойде в атмосферата на романтичната реакция срещу Просвещението, когато Келтската академия ще си постави за цел да изгради образа на една туземна цивилизация на Галия на друидите в противовес на скъпата на революционерите римска цивилизация. Но тези идеологически

противоречия съществуват повече в нашата схема, отколкото в действителност: защото учените от Келтската академия все пак били формиращи от културата на Просвещението и изследователските им методи носели отпечатъка на съвременната наука.

Една от първите инициативи на Келтската академия било пълното описание на драконите: в най-малко двадесет френски града в определен ден от годината се организирани процесии, на които се носели (някъде все още се носят) картонени дракони. Легендата, стояща в основата на празника, е навсякъде почти една и съща: завеждане на момиченца на дракона и освобождаването им от някой светец или светица. Драконът има два аспекта: ужасяващ враг в легендата, по време на процесията той се превръща в карнавален добряк, с когото градът се отъждествява и от когото търси закрила. Читателите на „Тартарен Тарасконски“, които си спомнят колко горд е град Тараскон със своя дракон Тараск, ще открият на тази изложба огромна картина в наивистичен стил, изобразяваща тарасконци, носещи дракона из улиците на града. Тази картина е репродуцирана на плакатите поради което изложбата изглежда по-жива и весела, отколкото е всъщност. Както лесно можем да си представим, няма нищо по-сुकно от стени, пълни с илюстрации от селския живот през XIX век. И снимките на перачките в бретонски носии не са по-интересни. Работата е в това, че в литературата и в другите изкуства на XIX век прозира една успокояваща и обнадеждаваща идеология, основана на селския начин на живот: селото се представя като здравия свят на загубените от града добродетели. От една толкова невярна и скучна идея може да излезе само също толкова невярна и досадна изложба.

Нас обаче ни интересуват изключенията от тази обща картина. Така например Морис Санд, син на Жорж Санд (която днес отново е печатана и четена било във феминистки, било именно в „етнографски“ ключ), е илюстрирал „селските легенди“ на майка си с романтични рисунки „а ла Доре“, от които лъха халюциниращо въображение, вълнуващо и тревожно. Или илюстраторът етнограф Гастон Вюйе (1845–1915), също представен на изложбата, е бил привлечен от селските магии и окултизма — рисунките му се отличават както с документална вярност, така и с чувство за поразяващи ефекти (оказва

се, че е бил също и в Сицилия, където е рисувал магьоснически ритуали; може би си струва труда тези рисунки да се издирят)

На тази изложба повече говорят вещите, отколкото картините, снимките и неизбежните народни носии. Голяма част от тези материали са взети на заем от Музея на народните изкуства и традиции, който от двадесет години е с постоянно седалище в Булонския лес и представлява истински музеографски модел. Но докато в музея материалите са подредени по етнографска класификация, то тук на изложбата (уредник на която е самият консерватор на музея, Жан Кюизьоние) подредбата е в исторически ключ: пресъздадена е историята на „етнографския“ интерес на Франция към самата себе си. Ето защо, когато човек преминава през залите на изложбата, все едно че прелиства „Историята на европейския фолклор“ на нашия Джузепе Кокиара, една книга отпреди тридесет години, която и днес си остава най-полезният синтез за историческа подредба на различните култури — плод на науката спрямо поотдалечени от тях културни обхвати.

Напоследък историческите изследвания се ориентират към разширяване на тази мрежа на отношения назад във времето, т.е. към дефинирането на противопоставяния и взаимодействия между научната и народната култура още от епохата на Възраждането, а понякога и от Средновековието; такава е ориентацията на излязлата съвсем неотдавна книга на тази тема в Италия, дело на английски историк: Питър Бърк, „Народната култура в съвременна Европа“.

Естествено, и през тази призма ключов си остава периодът XVIII–XIX век. „Откриването на народната култура — казва Бърк — става главно в културната периферия на Европа и на периферията на отделните нации. Италия, Франция и Англия отдавна вече са били създали свои национални литератури и литературни езици; интелектуалците в тези страни все повече се отдалечавали от народните песни и приказки, за разлика от русите например или от шведите. Не е изненадващо, че в Англия именно шотландците, а не англичаните преоткриха народната култура и че във Франция модата на народните песни дойде късно и начело на това движение застана един бретонец — Вилмарке, — чиято антология «Базаз Браиз» бе публикувана през 1839 г. Неговият италиански еквивалент — Томазео — е родом от Далмация; след това най-съществените приноси в тази

област дохода от Сицилия. В Германия инициативата възникна също в периферията; Хердер и фон Арним са родени на изток от Елба.“

Тезата на английския историк намира потвърждение в датите на документите в парижката изложба: човек би казал, че Франция последна от европейските страни е започнала да изучава собствените си народни и селски традиции, тъй като капиталният труд на тези проучвания — „Наръчник на френския фолклор“ от Арнолд Ван Генеп — излиза (в девет тома, недовършен) едва през периода 1937–1958 г. Но за мен най-важният момент е друг: винаги съзнанието, че нещо си отива безвъзвратно, е това, което дава тласък на умиленето и състраданието към тези скромни останки. „Центърът“ идва късно до това съзнание, когато процесът на културна хомологизация на практика вече е приключил и малко нещо остава за спасяване; периферията го осъзнава преди това като заплаха, идваща от натиска за централизиране.

Тази година е „година на наследството“ и изложбата е организирана именно в тези рамки със специално внимание към ролята, която са играли най-напред частните сбирки и антикварният пазар за придаване стойност на селската керамика и дърворезба, след което идват областните музеи и днес вече „областните паркове“, поставили си за цел да осъществят една по-широка програма в това направление. Думата „наследство“, скъпа на Франция, запазила балзаковския дух на пестеливост, извиква представа за нещо солидно, поддаващо се на натрупване, и може би само рефлексът за материалния интерес ще може да надделее над инстинктивния жест на съвременния човек: да изхвърля вехториите.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.